

Folkehold på Endrupholm i slutningen af 1800 tallet

Af: Anna Schultz, Vejrup

Landbrugskandidat H. J. Jespersen købte i 1882 Endrupholm (EH) af faderen, landvæsens, kommisær og folketingsmand J. H. Jespersen (d. 1884) der havde ejet (EH) siden 1863 Der var J. H. Jespersens tid et meget stort folkehold på EH- et folkehold som overvejende bestod af folk på omegnen/landsbyerne i området.

Der har været avlskarl, anden og tredje karl, røgter og svinedreng, havedreng, vinterrøgter og om sommeren tillige en kodreng.

Mejeriet

Der var mejeri på herregården og til at passe det, var der en mejeribødker, en meyerske, to mejeripiger, en bryggers og en mejeripige. Om sommeren var der et par mejerilærlinge og det var som oftest to gårdmandsdøtre. det gav ingen løn at være lærling.

Herregårdssmør var på det tidspunkt højt anskrevet. Smørret blev stemplet så der stod EH på smørret. Stemplet opbevares nu på Egnsmuseet i Bramming. Der var også ansat en stuepige, en køkkenpige og en gartner. Gartnerens årsløn var 200,- kr. plus 10% ved salg af produkter.

Mejeribødkeren fik 250,- kr. i årsløn og boede til leje i røgterhuset, et lille stråtækt hus der lå øst for plantagen. Til huset hørte 4 tdr. land som mejeribødkeren drev for at supplere sin indtægt (i dag Vibækvej 19)

Overgangen til til Andelsmejeriet

Endrupholm var ikke med i begyndelsen da Endrup mejeri startede i 1884 men i november 1892 blev mejeribødker Larsen ansat som fodermester og der ingen meyersker eller mejeripiger ansat, så man må formode aat EH på det tidspunkt er kommet med i Andelsmejeriet. På daværende tidspunkt antages der at have været ca. 100 malkekøer på Endrupholm.

Mange husmænd og bønder fra omegnen var beskæftiget med daglejerarbejde som mergelgravning, grøftning, klynegravning, høstarbejde og kartoffel og roeoptagning. Kvinderne stablede klyne, lugede roer og høstarbejde.

Anna Callesen lugede 1½ tønner land for 18 kr. Christine Jessing 1 tønner land for 12 kr. Jørgen Madsen fra Persillegade (i dag Vester Vejrupvej) arbejdede i en del år som avlskarl på EH og ud over sin årsløn på 250,- kr. fik han også sit eget sted drevet. Det indebar at karlene på EH skulle komme med redskaber og bearbejde jorden. det foregik som regel om søndagen og når de var færdige skulle der brændevin på bordet. Jespersen var i øvrigt meget glad for sin avlskarl, han havde et godt tag på karlene og de leverede en god indsats.

Da smeden glemte at gøre honnør

Smeden, Peter Schultz fik sit job på EH fordi den daværende smed glemte at gøre honnør for godsejeren, formentlig Landvæsenskommissær Jespersen. Smeden blev så vred over reprimanden at han smed hestekoene og sagde "så kan det også være lige meget" og gik. Der var nok for smeden at lave, da der på stedet var tyve heste. Peter Schultz gik fra Jyllerup to gange om ugen til EH og fik 1,33 kr. pr. dag. Han arbejdede der i ca. 15 år og ved siden af dyrkede han hede op.

Hjulmager Christian Nielsen arbejdede også på EH i mange år, han boede Storegade 84. Johan Poulsen arbejdede der også og var beskæftiget med forskellige ting. Han var én af dem der både købte grise og kalve på EH. Hvor store grisene var vides ikke, men de var nok ikke større end de kunne være i en rygsæk, bønderne var seje dengang.

Anton Jensen var ansat som kusk, han kørte med herskabet og kørte bl.a. gæster til og fra

stationen i Bramming. Han kørte også med dyr som skulle på slagteriet i Esbjerg.

Godt brød fra de store ovne

Hos Johan Poulsen fandtes et ovnhaus i haven, i den store ovn bagte de brød, som efter sigende var godt brød. Det er givet at flere i omegnen havde en sådan ovn. Ofte var der en muret hvælving udenfor der blev foret med brændte sten og havde lyngtørv indvendig. Der blev fyret med lyng inde i selve hvælvingen, indtil murstenene var gennemvarme, herefter blev asken skrabet sammen og brødene lagt ind. Lyng havde man jo nok af dengang. Langs vejen fra Endrup til Vejrup var der store arealer med lyng.

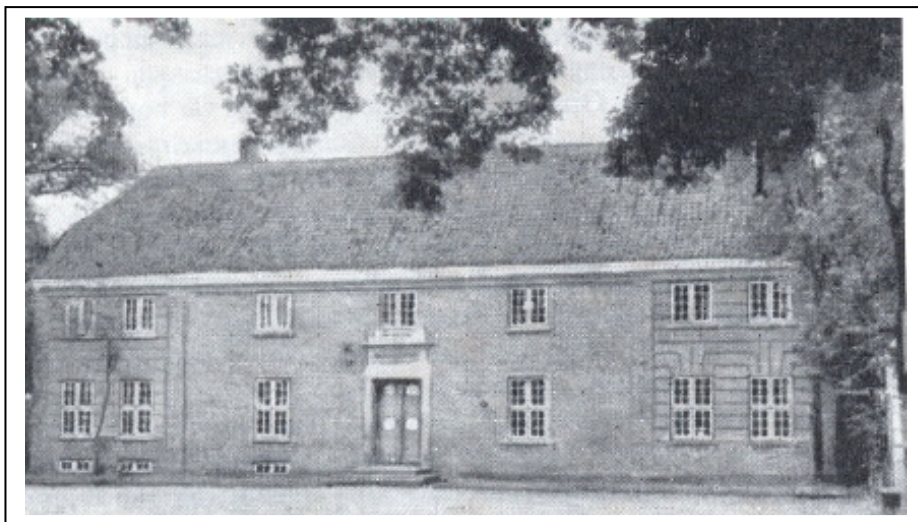
Folkene kunne købe mange af deres fornødenheder på EH. Ofte købte de rug, som kostede 5,40 kr. for 4 skæpper, for havre var det 3,34 kr. For 1 skæppe byg var det 1,30 kr. 1 tøn- de sædekorn 13,00 kr. Der kunne også købes ost, grise kalve, uld, graner, rapskager, roer, medicin og hø. Det tog i øvrigt 6 dage at tjene til et læs hø.

Hvad der tjenes ved at arbejde på EH

En karleløn, omkring år 1900, lå fra 150,- kr. til 200,- kr. årligt, drengenes løn lå på ca. 60 kr. Mejersken tjente 200 kr. Mejeri, bryggers, stue og køkkenpiger tjente årligt ca. 130 kr. Der var klokkringning ved dagens begyndelse og slutning. Om vinteren begyndte arbejdet kl. 6,30 om foråret noget før og i Juli og august begyndtes kl. 5,00

Tit var det fru Jespersen der stod for fordelingen af arbejdet og udbetaling af løn. Hr. Jespersen var meget hjemmefra, da han havde mange bierherv.

Hvis daglejerne ønskede at få kosten på EH måtte de batle 50 øre pr. dag, men det var ret sjældent nogen benyttede tilbudet, da man hjemme tit var en stor familie.

Endrupholms hovedbygning, opført 1770-1805 Tøger de Teilmann afsluttede opførelsen. Selve byggearbejdet blev udført af Bygmester Mikkil Stopperup fra Varde.

Endrupholms store tærskværk

Man havde et meget stort tærskværk. En dag kom der en stor sten eller andet i maskinen og der lød et kæmpebrag, Fru Jespersen kom farende og spurgte om nogen havde set noget, Søren Pejzen svarede ”ja, a æ så a røster ino” (han boede Møllegårdsvej 14)

Nye ejere og nye tider

Landbrugskandidat H. Jespersen solgte 1 oktober 1912 EH til proprietær Hans Jensen fra Ulfsborg for 144,000,- kr. en pris der lå 6000,- kr. under den pris han betalte da han købte af sin far i 1882.

I 1912 var herregårdens størrelse på 28 tønder hartkorn, svarende til 510 tønder land, heraf var 62 eng og 38 var skov og have, 135 kær, hede og mose, 275 tønder land var agerjord. Godt et år efter Hans Jensen havde overtaget gården, blev den totalt ødelagt ved en brand i 1913 Kun stuehuset var tilbage. Avlsbygningerne der var meget store, blev aldrig opført i samme størrelse igen.

Kilder:

Regnskabsbøger fra Endrupholm 1882 og 1892

Lokalårbogen for Bramming kommune 1991

Oplysninger fra S. Lauridsen, Vibækvej 19 Endrup

Anna Schultz er født i Vibæk, Vejrup. Boet 40 år på Dannesvej, Vejrup, senere Vibevej 5 Vejrup